

Kognitiv svikt- våra kognitiva förmågor

Christin Häggström

Leg. Arbetsterapeut och Utbildningskonsult

© Christin Häggström Utbildning AB 2022

Frisk hjärna

Vi har alla samma anatomiska uppbyggnad av vår hjärna men vi har olika förutsättningar utifrån..

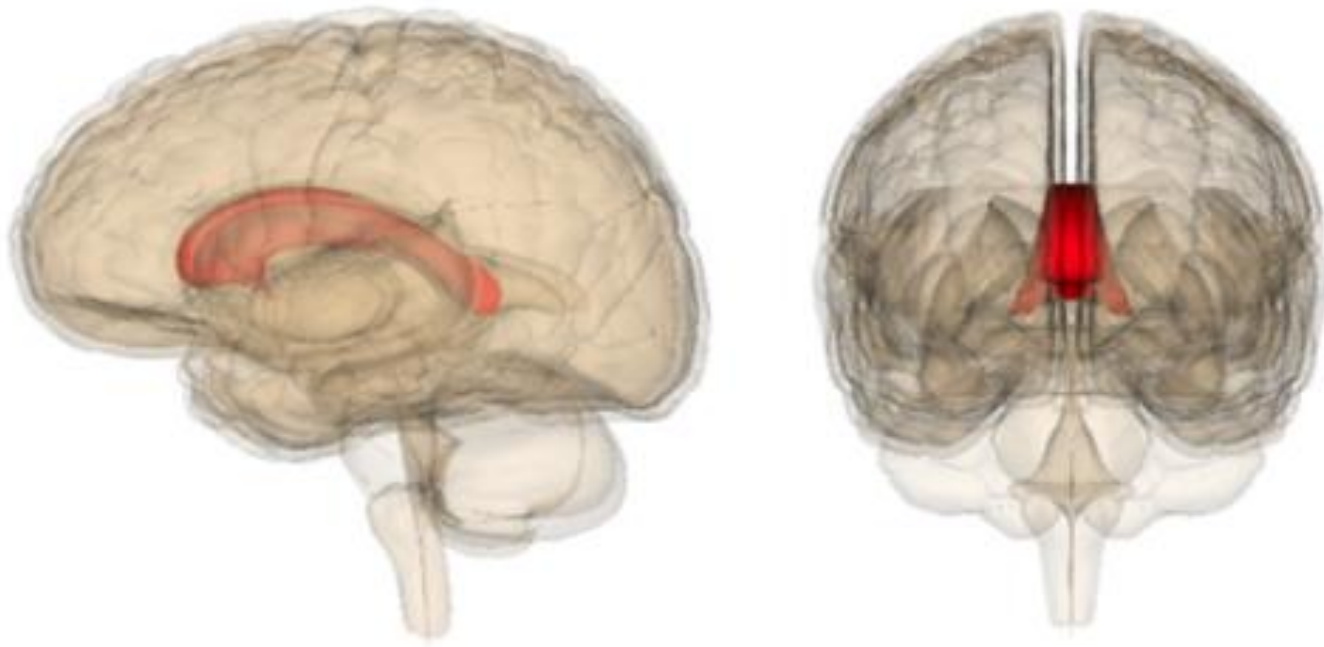
- ▶ Styrkor- Svagheter
- ▶ Personlighet- arv och miljö
- ▶ Förmågor, utbildning
- ▶ Var vi befinner oss i livet
- ▶ Kris, stress, ångest, oro

..eller om vi har en skada/påverkan pga av sjukdom, trauma

- Vad är kognitiv förmåga???
- Hur vet vi vad som är vad?
- Som rehabpersonal är det av största vikt att vi förstår vad som är vad. Hur ska vi annars kunna gå in i behandling?
- (Vi gipsar inte ett ben, utför en operation eller förskriver ett läkemedel innan vi har klart för oss vad problemet är och vad vi vill åstadkomma med åtgärden.)

Storhjärnan

Storhjärnan består av två hjärnhalvor som är förbundna med varandra genom hjärnbalken (Corpus callosum). De två halvorna har i princip samma funktioner men tolkar och bearbetar information olika.

Höger hjärnhalva

- Överblick och helhet
- Insikt och självkritik
- Färg och form
- Melodi och tonfall
- (Vad bra jag skulle må om jag hade en så snygg byrå i mitt vardagsrum!)

Vänster hjärnhalva

- Idé och initiativ
- Detaljer, steg för steg
- Att uttrycka sig och att förstå språkligt material
- (Hur vi tar oss till Ikea, köper byrån, åker hem och monterar ihop den.)

Djupa funktioner

Reglerar inåtgående och utåtgående
Information

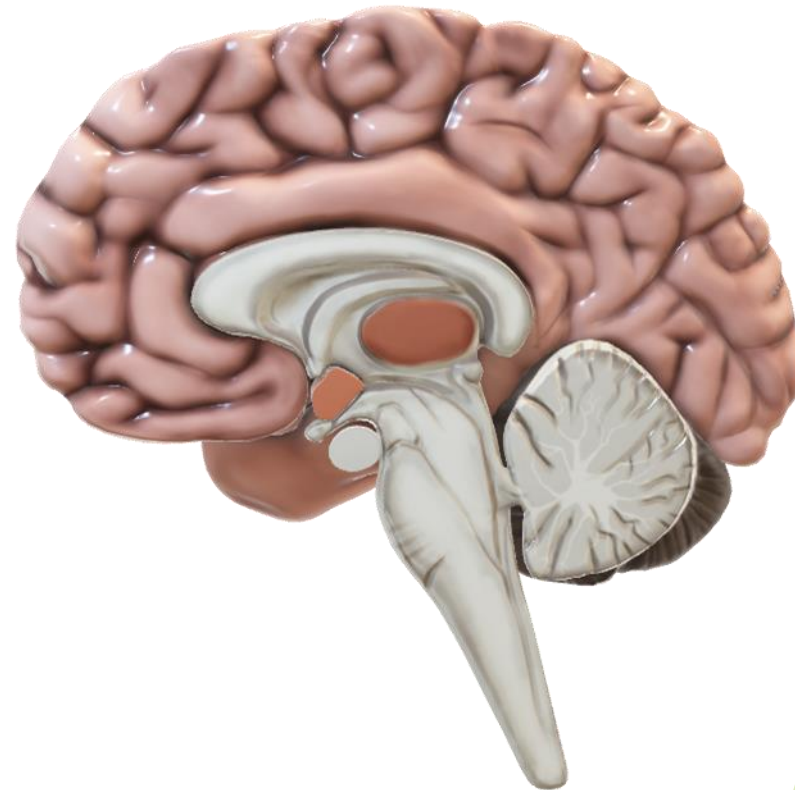
Vakenhet / alerthet

Kontroll av grundläggande drifter

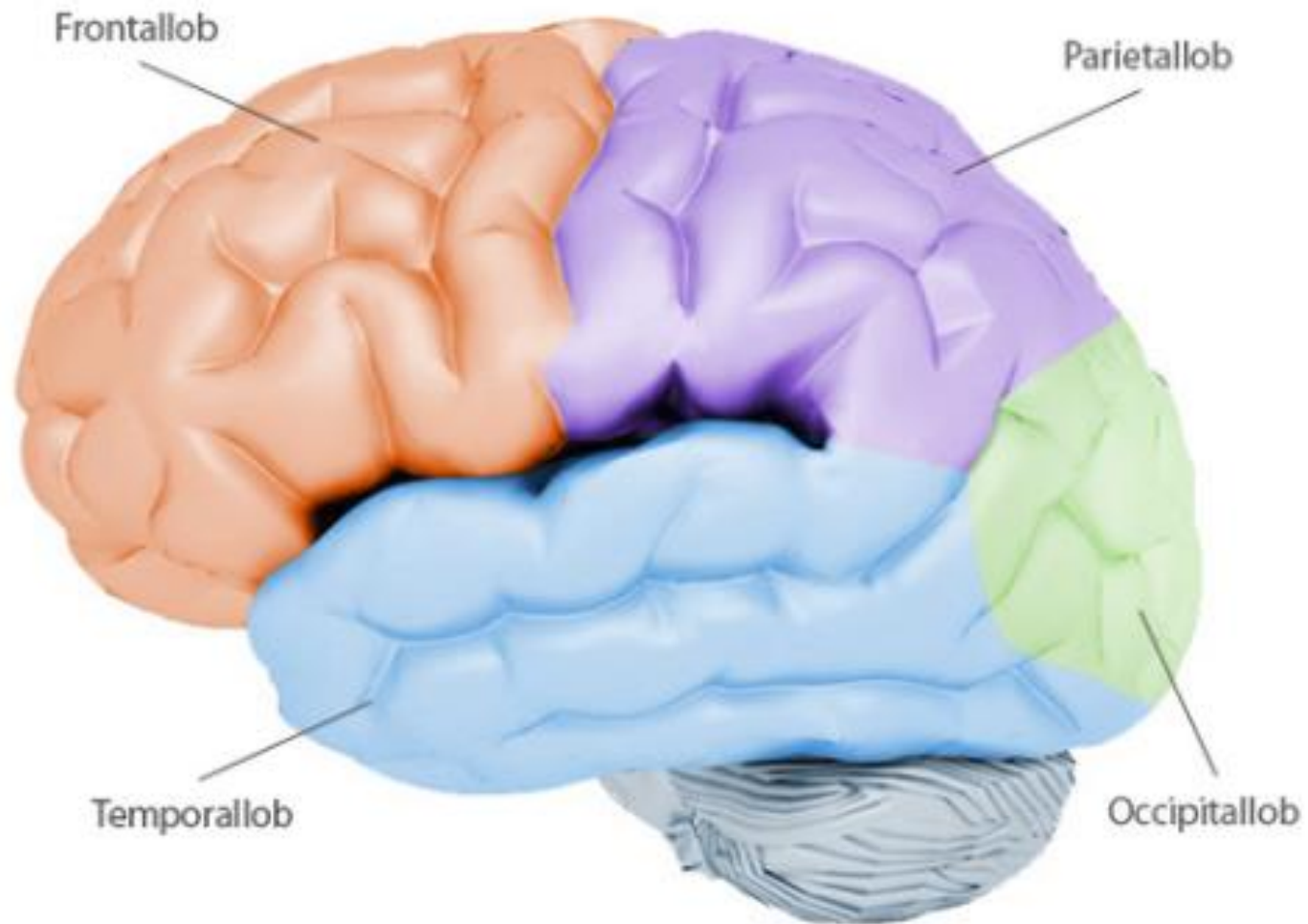
Känslomässigt engagemang

Nyinlärning

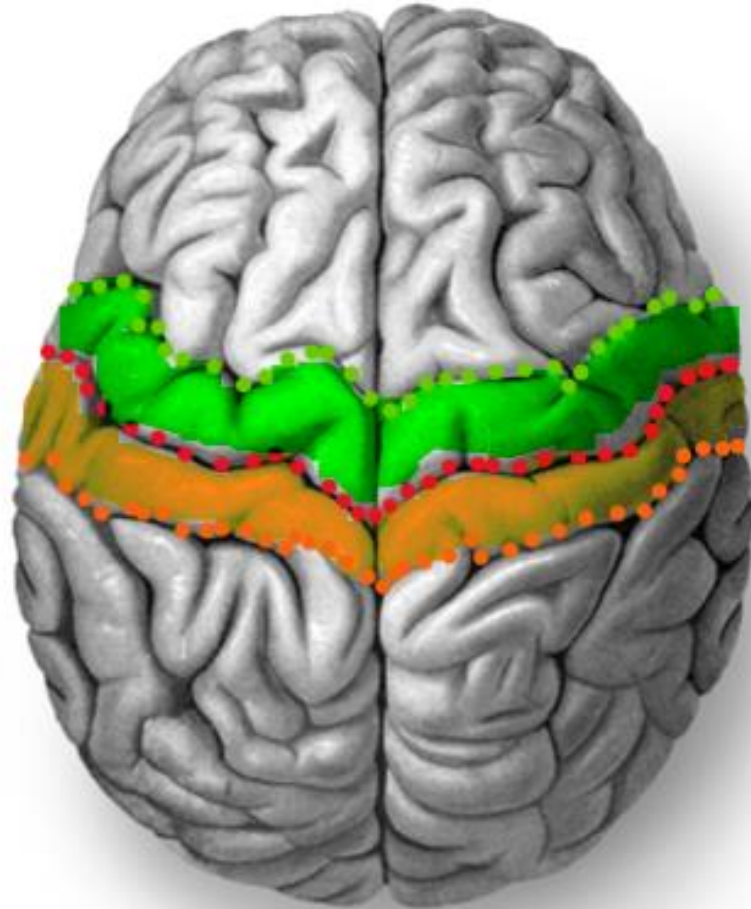
(Godsmotagningen på Ikea)

Hjärnlobber

Anterior

Kognitiva fält

Motorik

Känsel

Kognitiva fält

Framför centralfåran

- ▶ Frontalloben
- ▶ Efferent/utåtgående system
- ▶ Utvärderar, korrigerar, planerar, initierar, utför och avslutar
- ▶ "Lagermannen" hämtar upp information

Bakom centralfåran

- ▶ Parietalloben
- ▶ Temporalloben
- ▶ Occipitalloben
- ▶ Afferent/inåtgående system
- ▶ Tar emot information, tolkar, analyserar, lagrar, känner igen och plockar fram till "Lagermannen"

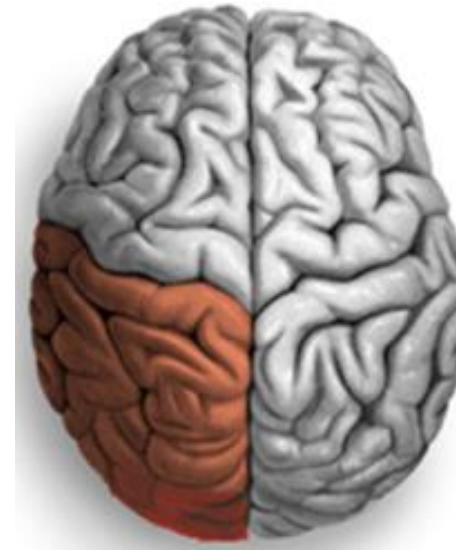
Bakre förmågor, höger

- Tolka synintryck (färg, form, föremål)
- Tolka hörselintryck (ickespråkliga ljud)
- Tolka doft och smak
- Tidsrymd
- Tolka emotionella nyanser
- Spatial förmåga, "tolka rummet"
- Tolka känselintryck (vänster sida)
- (Lagret med lådor märkta med bilder)

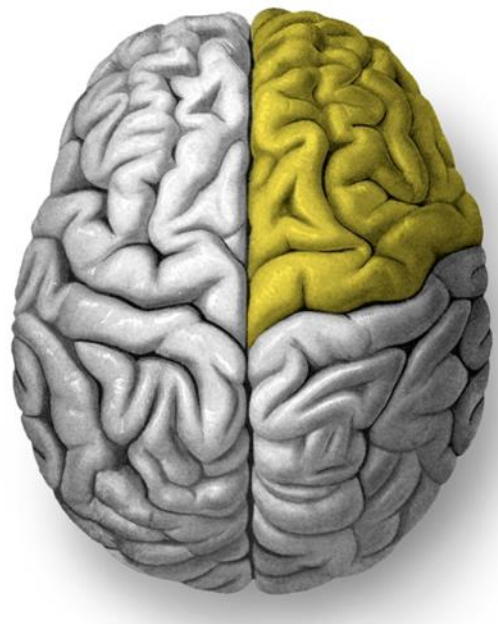
Bakre förmågor, vänster

- Tolka syn- och hörselintryck (språkligt material)
- Tolka doft och smak
- Sätta namn på saker/personer, (Substantiv).
Förstå och uttrycka tidsbegrepp, mått, mängder.
- Förstå och uttrycka ord som beskriver
förhållanden mellan personer, saker, platser.
(Prepositioner)
- Skapa en innehållsrik mening med rätt inebördes
förhållande mellan ord. (Grammatik).
- Tolka känselintryck (höger sida)
- (Lagret med lådor märkta i med serienummer)

Frontala förmågor, höger

- Helhet / Överblick
- Simultankapacitet
- Insikt
- Självkritik
- Efterkontroll
- Impulshämning
- "Lagermannen" plockar fram minnen- främst vad gäller händelser
- Uttrycka emotionella nyanser
- Kinetisk melodi- utföra välavvägda rörelser

Frontala förmågor, vänster

- Få en idé och ta initiativ
- Förmåga att föreställa sig bakomliggande orsaker, fantisera och tänka sig in i vad som inte är just här och nu
- Förmåga att se logiska ordningsföljder
- Flexibilitet/ "Byta spår"
- "Lagermannen" plockar fram minnen- främst språkligt material
- Verbalt flöde
- Kinetisk melodi- utföra välavvägda rörelser (dominant)

Rehabilitering

- Ta reda på patientens kognitiva förmågor
- Identifiera styrkor och svagheter
- Var i det funktionella systemet felar det?
- Kompensera med de resurser vi redan har, tills vi har lärt upp ny "personal"
- Ta in "konsulter", dvs involvera teamet, anhöriga, hjälpmedel
- Kanske krävs det en omorganisation och då gäller i allra högsta grad att patienten är delaktig.
- Reflektion- självkänedom.

Påverkan på djupa funktioner

- ▶ Ta hänsyn till ork
- ▶ Ta hänsyn till dygnsrytm
- ▶ Begränsa intryck
- ▶ Finn motivation
- ▶ Hitta rätt nivå
- ▶ Sätt rimliga mål, öka på vartefter
- ▶ Lägg energi på det som ger hopp och glädje!

Påverkan på bakre förmågor, höger (ev nedsatt känsel vänster)

Svårt att tolka omgivningen?

Använd känseln, logiska resonemang, reflektion, prova på rent praktiskt- utvärdera, beskriv språkligt.... Hur brukar det dofta, smaka, se ut?

Som närstående- uttryck det du faktiskt menar med ord. Förlita dig inte på att dina gester och kroppsspråk tolkas som du önskar.

Påverkan på bakre förmågor, vänster (ev nedsatt känsel höger)

Svårt att förstå substantiv eller prepositioner?
Undvik substantiv eller prepositioner.

Använd runtomkring-ord.

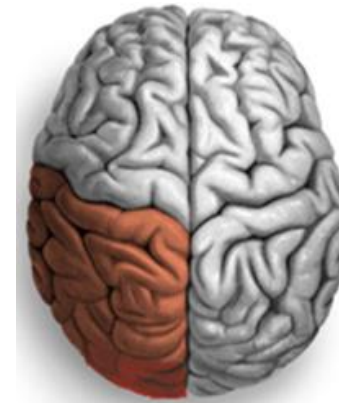
Svårt att sätta ihop en mening?

Bekräfta med stödord.

Svårt att kommunicera med ord?

Använd gester, papper penna, dagbok, bekräfta,
stryk över, använd bilder, karta, släkträd osv.

Fantasin sätter gränser.

Påverkan på frontala förmågor, höger (ev svag vänster)

Påminnelse om att fokusera på målet.
Hur ta sig dit steg för steg?
Reflektion före, under och efter.
Om jag gör så eller så,
vad förväntar jag mig för resultat?
Efterkontroll- hur gick det?
Brukar det vara så?
Skulle det ha kunnat gå på något annat sätt?

Påverkan på frontala förmågor, vänster (ev svag höger)

Hjälp till med idé och initiativ.

Använd vana strategier så långt som möjligt.

Scheman, kalender, påminnelser med hjälp av alarm..

Ge tid.

Ge hellre taktill guidning istället för en mängd ord.

Undvik störande intryck, ställ endast fram det som ingår i en viss aktivitet.

Tack för mig!

- ▶ <https://www.chutbildning.se/>
- ▶ <https://www.instagram.com/chutbildningab/>
- ▶ <https://www.facebook.com/chutbildning/about>